

Az óceán feneke

Vajon a tavaknak, tengereknek, óceánoknak is vannak testrészeik? Természetesen nincsenek. Akkor miért beszélünk a *fenekükről*? És hogyan mutatják ezerféle *arcukat*, ha nincs se orruk, se szájuk? Hogyan *nyelik el* a beledobott kavicsot torok nélkül?

A kézzel nem fogható jelenségek kifejezésére sokszor olyan szavakat hívunk segítségül, amiket a mindennapokban is használunk, és akár meg is tudunk mutatni magunkon vagy a környezetünkben. Az egyik leggyakoribb módszer, hogy úgy teszünk, mintha a tárgyak, természeti jelenségek emberek lennének, és a velük kapcsolatban használt kifejezéseket vesszük elő ezek leírásakor is.

Így van ez a fenti példákban is. Emberként gondolunk a nagy vizekre, amikor a fenekükről beszélünk: ha ráülünk, alulra kerül, és a formája is olyan, mint amikor a tó vagy az óceán mélyén gödröket alakít ki a folytonos hullámozás.

Mivel kicsi korunktól folyamatosan tapasztaljuk, milyen, amikor valakinek derűs vagy éppen mérges gondolatok tükröződnek az arcán, könnyebben megértjük a tenger viselkedését is, ha az emberek változatos arckifejezéséhez hasonlítjuk a nyugodt, napsütéses vagy éppen a nagy hullámokat verő, viharos vizet.

Ugyanígy naponta többször átéljük, hogyan tűnik el az étel a szánkából, amikor lenyeljük, így

ezzel a szóval mindenki számára jól érzékeltethető, hogy valami örökre odaveszik egy folyóban vagy tóban.

Ezt a nyelvi trükköt használjuk, amikor azt mondjuk, a dér *megcsípte* a leveleket, már csak néhány parázs *pislog* a kandallóban, vagy a tél után *ébredzik* a természet, és ezért lesz *szeme* a kukoricának és a szőlőnek, *szája* a zacskónak, *füle* a táskának, *garatja* a malomnak.

A bemutatott példák hasonló folyamat kétféle típusához tartoznak. A dér csípése, a parázs pislogása, a tél ébredése a **megszemélyesítés** példái: ekkor olyan cselekvéssel vagy tulajdonsággal ruházzuk fel a természeti jelenségeket és az élettelen tárgyakat, amelyek jellemzően emberiek. Amikor pedig testrészekkel azonosítottuk a jelenségeket közös tulajdonság alapján, **metaforá**kat alkalmaztunk.

A megszemélyesítést és a metaforát a költők is gyakran használják. Petőfi versében az óceán a költő szomorúságának határtalanságát és mélységét fejezi ki, amihez képest öröme csupán akkora, mint egy apró, nehezen megtalálható gyöngy a vízben.

„A bánat? egy nagy óceán.
S az öröm?
Az óceán kis gyöngye. Talán,
Mire fölhozom, össze is töröm.”

A metafora és a megszemélyesítés fordítva is működik. Természeti jelenségeket és élettelen tárgyakat leíró szavakat is használhatunk emberi cselekedetek, érzések kifejezésére. Eleinte *bimbózik*, majd *kivirágzik* a szerelem, akár csak egy szép virág. Aki gyengének érzi magát, az *hervadt*, mint a tápanyag nélküli növény. Valakinek *elborul* az arca bánatában vagy dühében, mint a vihar előtti égbolt, sőt *villámokat szór* a szeme, mások csak *fortyognak* magukban, mint a száz fokon lobogó víz a fazékban. Aki szeszélyesen viselkedik, az *hullámoz* kedélyű: hol jó a kedve, hol rossz, azaz a hangulata hol fent, hol lent van, mint a hullámozó víz.

Te mindig szavakba tudod önteni az érzéseidet? Melyeket élted át a fentiek közül?

PARAPATICS ANDREA